

**«ԱՅԼԵ՛ՎՍ ԵՐԲԵՔ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՉՈՒՆԻ ՊԱՐՏՎԵԼՈՒ
ԵՎ ՈՉ ՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՍՈՒՄ»**

**«НИКОГДА БОЛЕЕ.
АРМЕНИИ НЕ ДАНО ПРОИГРАТЬ НИ В ОДНОЙ ВОЙНЕ»**

**«NEVER AGAIN.
ARMENIA CAN NOT AFFORD TO LOSE ANY WAR»**

**ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
РАЗВИТИЕ БОЕВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ
THE DEVELOPMENT OF COMBAT CAPABILITIES**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

Լույս է տեսնում 1995 թվականից տարին չորս անգամ

4 (86), 2015

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

- Քոբանջյան Հ. Ս.**
քաղաքական գիտությունների
դոկտոր (Ռ-Դ), պրոֆեսոր,
Ռ-Դ Ռ-ազմական գիտությունների
ակադեմիայի ընտրված
խակական անդամ,
հակահարեկչության գծով
գիտական փորձագետ (ԱՄՆ)
(մախագահ)
- Չիլինգարյան Դ. Ս.**
(գլխավոր խմբագիր)
- Ալեքսանյան Ա. Ջ.**
- Այդինյան Ռ. Ա.**
- Այվազյան Լ. Գ.**
- Ապրիանով Է. Ա.**
- Ավետիսյան Վ. Ն.**
- Դավթյան Ա. Մ.**
- Իսախանյան Մ. Ռ.**
- Խաչատրյան Տ. Վ.**
- Խաչատուրով Յու. Գ.**
- Ղահրամանյան Ա. Բ.**
- Մարգարյան Վ. Հ.**
- Մարտիրոսով Լ. Ա.**
- Միրզաբեկյան Ա. Ռ.**
- Մուրադյան Կ. Ռ.**
- Յալամուզյան Ա. Կ.**
(գլխ. խմբագրի տեղակալ)
- Յուլյան Ն. Ի.**
- Նազարյան Ա. Ս.**
- Շիրինյան Մ. Ա.**
- Սեղրակյան Ս. Գ.**
- Վարդանյան Ա. Գ.**
- Տեր-Գրիգորյանց Ն. Գ.**
- Տոնոյան Դ. Է.**

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

- Յու. Գ. Խաչատուրով, ՀՀ ՋՈՒ-ի մարտական կարողությունների զարգացման հիմնական ուղղություններն ու մեթոդները 9**
- Տ. Վ. Խաչատրյան, ՀՀ Ձինված ուժերում զորքերի մարտական պատրաստության համակարգի կատարելագործումը՝ որպես մարտական կարողությունների զարգացման միջոց 20**
- Ա. Ջ. Ալեքսանյան, Ձինվորական ստորաբաժանումներում ԲՀԱ գործընթացի կատարելագործումը՝ մարտական կարողությունների զարգացման համատեքստում 27**
- Մ. Ա. Չիլինգարյան, Սպառազինությամբ ու տեխնիկայով զինված ուժերի ապահովման խնդիրները մարտական կարողությունների զարգացման հեռանկարում 37**
- Ա. Մ. Դավթյան, Չորքերի մարտական կարողությունների արդյունավետ կիրառման պրոբլեմայնությունը 42**
- Ա. Բ. Ղահրամանյան, Վ. Մարգարյանի անվան ռազմական ինստիտուտում կրթության համակարգի կատարելագործման հարցը՝ զորքերի մարտական կարողությունների մեծացման հայեցակետից . 49**
- Ս. Ռ. Գալստյան, ՀՕՊ-ի և ավիացիայի զարգացման հեռանկարները մարտական կարողությունների կատարելագործման համատեքստում . . . 58**
- Ա. Գ. Մարդոյան, Ա. Ա. Կոստանյան, Հրթիռային զորքերի և հրետանու զարգացման հեռանկարները դրանց մարտական կարողությունների մեծացման համատեքստում 64**

ՀՈԳԵՎՈՐ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

Տեր Մովսես արքեպ Սարգսյան, Աստվածաշունչը պատերազմի և զինվորական ծառայության մասին 70

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆ

Գ. Մ. Արշակյան, ՀՀ–Թուրքիա հարաբերությունները ԼՂ հակամարտության լույսով. 1991–1994 թվականներ 78

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Մ. Շահվերդյան, Բլոգ-կայքերը որպես սոցիալական համախմբման գործիք ... 87

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. Յ. Սայադյան, *Հա. Յ. Սայադյան*, Հայաստանի Հանրապետության անտառա-
յին զանգվածների պահպանումը և ընդարձակումը՝ որպես ազգային անվտան-
գության ապահովման կարևոր գործոն 95

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Կ. Յախնուզյան, *Ս. Գ. Սարդարյան*, Հայոց ցեղասպանության որոշ էթնոհո-
գեբանական առումներ 106

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հ. Ի. Գևորգյան, Բնակելի տարածության օգտագործման իրավունքի իրավա-
կան բնույթը 116

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Հ. Մ. Գրիգորյան, Ձինված հակամարտության բնույթը և դրա նշանակությունը
միջազգային մարդասիրական իրավունքի նորմերի կիրառման ծավալի որոշման
համար 124

ԳԻՏԱԽՈՐՀՐԳԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԳ

Ռ. Վ. Աղուզումցյան, հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր,
Ն. Հ. Առաքելյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,

Լ. Ս. Արզումանյան, բանասիրական գիտությունների դոկտոր,

Գ. Ե. Բաղդասարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,

Ս. Ա. Գալստյան, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Ս. Գ. Գալստյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Հ. Ա. Գևորգյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, *Կ. Ս. Դանիելյան*, կենսաբանական
գիտությունների թեկնածու, աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր,

Բ. Ն. Հարությունյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Վ. Մ. Հարությունյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, *Հ. Հ. Մաթևոսյան*, ՀՀ ԳԱԱ
թղթակից անդամ, *Ա. Հ. Մանթաշյան*, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,

Մ. Մ. Մարգարյան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Է. Գ. Մինասյան, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Մ. Մ. Միրիջանյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Կ. Ս. Մոսոյան, տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,

Յու. Ս. Չիլինգարյան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, *Հ. Յ. Սայադյան*, աշխարհագրական
գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, *Ռ. Ա. Մաֆրաստյան*, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս,

Ա. Հ. Միսնոյան, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ,

Հ. Ս. Միսակյան, բժշկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

**ԶԻՆՎԱԾ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ ԵՎ ԴՐԱ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ
ԻՐԱՎՈՒՆԵԻ ՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԾԱՎԱԼԻ
ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԱՄԱՐ**

*Հ. Մ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, արդարադատության գնդապետ, իրավաբանական
գիտությունների թեկնածու, ՌԴ ՊՆ Ռազմական համալսարանի
քրեագիտության ամբիոնի դոկտորանկ*

Զինված հակամարտությունների՝ որպես իրավական կատեգորիայի երևույթն իրականում ավելի բարդ է, քան այն մտղելը, որը ներկայացված է միջազգային մարդասիրական իրավունքում (այսուհետև՝ ՄՄԻ): Այսօր գոյություն ունեն այնպիսի հակամարտություններ, որոնք, մեր կարծիքով, չեն կարող լիարժեք կերպով կարգավորվել միջազգային կամ ոչ միջազգային զինված հակամարտությունների իրավունքով: ՄՄԻ-ում ներառված հասկացություններից և ոչ մեկին չեն համապատասխանում, այսինքն՝ չեն տեղավորվում միջպետական կամ ներքին հակամարտությունների ավանդական մտղելի շրջանակներում, այնպիսի իրավիճակներ, ինչպիսիք են, օրինակ, «տարածքների նկատմամբ վերահսկողությունն առանց ռազմական ներկայության», «ոչ միջազգային զինված հակամարտությանը մեկ կամ մի քանի երրորդ պետությունների միջամտությունը՝ հակամարտության կողմերից մեկին ցույց տրվող աջակցությամբ», «ոչ միջազգային զինված հակամարտությանը բազմազգ ուժերի միջամտությունը խաղաղարարական օպերացիայի ընթացքում», «մի քանի պետությունների տարածքներում տեղի ունեցող ոչ միջազգային զինված հակամարտություն», կամ այսպես կոչված «վերազգային» («արտապետական») հակամարտություն, ««արտահանվող» ոչ միջազգային զինված հակամարտությունը», այսպես կոչված «ապատեղայնացված», կամ «արտատարածքային», զինված հակամարտությունը, «անդրսահմանային ոչ միջազգային զինված հակամարտությունը», «ահարեկչության դեմ միջազգային պայքարը»: Ընդ որում, ոչ 1977 թ. Հաագայի կոնվենցիաները (ՀԿ-ներ), ոչ պատերազմի զոհերի պաշտպանության մասին 1949 թ. Ժնևյան կոնվենցիաները (ԺԿ-ներ), ոչ էլ 1977 թ. Լրացուցիչ արձանագրությունները (ԼԱ-եր) չեն բովանդակում որևէ հատուկ դրույթ այլ տեսակների հակամարտությունների վերաբերյալ: Այդ պատճառով մման զինված հակամարտությունների իրավական որակումն ստիպված հիմնվում է պետությունների պրակտիկայի և միջազգային

իրավունքի ուսմունքի վրա: Մինչդեռ զինված հակամարտության բնույթով ու նրա դասակարգմամբ պայմանավորված են լինում՝ այն իրավաբանական նորմերի ծավալն ու բովանդակությունը, որոնք պետք է կիրառեն զինված հակամարտության կողմերը, հովանավորյալ անձանց՝ կարգախմբերն ու կարգավիճակը և նրանց պաշտպանության ծավալն ու իրավական ռեժիմը, ՄՄԻ-ի նորմերի լուրջ խախտումների որակումը որպես պատերազմական հանցագործություն, իրավական ապահովման բովանդակությունը, զինված հակամարտության կողմերի կատարած պատերազմական հանցագործությունների քննության կազմակերպումը:

Ըստ էության, տարբեր բնույթի զինված հակամարտությունների դեպքում միևնույն գործողությունը կարող է որակվել որպես և՛ պատերազմական հանցագործություն (միջազգային բնույթի հակամարտության ժամանակ), և՛ ոչ այդպիսին (ոչ միջազգային բնույթի հակամարտության ժամանակ): Այսինքն՝ ՄՄԻ-ի նորմերի որոշ լուրջ խախտումներ պետք է կանխվեն միայն այն դեպքում, եթե դրանք կատարվել են միջազգային զինված հակամարտության ժամանակ, և պայմանով, որ այդ խախտումների գոհ են դարձել հովանավորյալ անձինք¹: Ոչ 1949 թ. օգոստոսի 12-ին ընդունված բոլոր Ժնևյան կոնվենցիաների համար ընդհանուր 3-րդ հոդվածը, ոչ ԺԿ-ների 2-րդ Լրացուցիչ արձանագրությունը համապատասխան պարտավորություն չեն նախատեսում: ՄՄԻ-ի նորմերի վերլուծությունը վկայում է, որ դրանց մեծ մասը նախատեսված է պետությունների միջև զինված բախումների պայմաններում հարաբերությունների կարգավորման համար, և միայն փոքր մասն է վերաբերում ոչ միջազգային բնույթի զինված հակամարտություններին: Այսպես, օրինակ, ԺԿ-ն և ԼԱ-ն ունեն շուրջ 600 հոդված, որոնցից ոչ միջազգային զինված հակամարտությունների դեպքում կիրառվում են միայն ընդհանուր 3-րդ և 2-րդ ԼԱ-ի 28-րդ հոդվածները: Այսինքն՝ որոշակի աստիճանի ինտենսիվության հասած ոչ միջազգային զինված հակամարտության դեպքում

¹ Հովանավորյալ անձինք այն անձինք են, որոնք ռազմական գործողությունների ժամանակ գտնվում են պայմանագրային կամ սովորական մարդասիրական իրավունքի պաշտպանության տակ: Նրանք թվին դասվում են՝ վիրավորները, հիվանդները, նավաբեկյալները, ռազմագերիները, քաղաքացիական բնակչությունը և այն անձինք, որոնք չեն մասնակցում կամ դադարեցրել են մասնակցությունը մարտական գործողություններին, բժշկական անձնակազմը և հոգևորականները, մարդասիրական կազմակերպությունների և քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպությունների աշխատողները, ինչպես նաև միջնորդները:

¹ Տես «Конвенция (IV) о защите гражданского населения во время войны. Женева, 12 августа 1949 года», ст. 4 (<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm>), նաև՝ «Конвенция (I) об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях. Женева, 12 августа 1949 года», ст. 4, 5 (<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-1.htm>); «Конвенция (II) об улучшении участи раненых, больных и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава вооруженных сил на море. Женева, 12 августа 1949 года», ст. 6, 7, 10 (<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm>); «Конвенция (III) об обращении с военнопленными. Женева, 12 августа 1949 года», ст. 4, 5 (<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-2.htm>):

կիրառվում են 2-րդ ԼԱ-ն, սովորութային միջազգային իրավունքի նորմերը և 3-րդ հոդվածը²: Ընդ որում, 3-րդ հոդվածը վերաբերում է այն անձանց, որոնք չեն մասնակցում ռազմական գործողություններին, և նրանց, ովքեր զենքը վայր են դրել, և միայն նվազ չափով՝ մարտական գործողությունների կարգավորմանը ու ռազմական գործողությունների հետևանքներից քաղաքացիական անձանց պաշտպանությանը³, քանի որ չի բովանդակում իրավական նորմեր, որոնք պարտադրեին տարբերակել ռազմական և քաղաքացիական նշանակետերը, չի հիշատակում նշանակետի ընտրության ժամանակ համաչափության սկզբունքի կիրառման անհրաժեշտությունը⁴ և չի սահմանում կոմբատանտների կարգավիճակը⁵: Փաստորեն, 2-րդ ԼԱ-ի՝ բավական մանրամասն կերպով մշակված նորմերի համալիրը իր ծավալով առադրելի չէ 1-ին ԼԱ-ի այն նորմերի համալիրի հետ, որոնք արգելում են ոչ ընտրողական բնույթի հարձակումները⁶, ինչպես նաև ավերող տանջանքներ պատճառող ռազմական գործողությունների վարման մեթոդների և միջոցների կիրառումը⁶:

Միջազգային և ոչ միջազգային բնույթի զինված հակամարտությունների ժամանակ կատարվող ռազմական հանցագործությունների միջև տարբերությունը նշվում է նաև Միջազգային քրեական դատարանի (այսուհետև՝ ՄԶԴ) Հռոմեական Կանոնադրությունում⁷, որը միջազգային զինված հակամարտությունների դեպքում որպես պատերազմական հանցագործություններ սահմանում է ԺԿ 8 և պատերազմի օրենքների ու սովորույթների 26 լուրջ խախտումները, իսկ ոչ միջազգային բնույթի զինված հակամարտությունների դեպքում՝ 3-րդ հոդվածի 4 և պատերազմի օրենքների ու սովորույթների 15 լուրջ խախտումները: Կարմիր խա-

² Տես «Комментарий к Дополнительному протоколу II от 8 июня 1977 года, касающийся защиты жертв вооруженных конфликтов немеждународного характера». М., 2000, с. 52, пар. 4438:

³ Տես «A Tentative Appraisal of the Old and New Humanitarian Law of Armed Conflict». «The New Humanitarian Law of Armed Conflict». Editorial scientific. Ed. by A. Cassese. Naples, 1971, PP. 492–493:

⁴ Տես «Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 года, касающийся защиты жертв международных вооружённых конфликтов (Протокол I). Женева, 8 июня 1977 г.», ст. 51(5) (b), 57(2) (iii) и 85(3) (https://www.icrc.org/rus/assets/files/2013/ap_i_rus.pdf):

* «Ռազմագերի» տերմինը վերաբերում է հատուկ կարգավիճակին, որով երրորդ ԺԿ-ն օժտում է բացառապես միջազգային զինված հակամարտությունների ժամանակ զերի վերցված հակառակորդի զինձառայողներին: Ռազմագերիները չեն կարող քրեական հետապնդման ենթարկվել այն գործողությունների կատարման համար, որոնք ՄՄԻ-ի տեսանկյունից օրինական են (օրինակ՝ թշնամու վրա հարձակման համար): Ինչ վերաբերում է ոչ միջազգային զինված հակամարտություններին, ապա այս դեպքում ՄՄԻ-ն չի խոչընդոտում բռնված ապստամբների դատական հետապնդմանը զուտ այն բանի համար, որ մասնակցել են զինված պայքարին:

⁵ Տես նույն տեղում, հոդ. 51:

⁶ Տես նույն տեղում, հոդ. 35 (2):

⁷ Տես «Римский статут Международного уголовного суда». Рим, 17 июля 1998 г., ст. 8 (2) (b) ([http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute\(r\).pdf](http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf)):

չի միջազգային կոմիտեի (ԿԽՄԿ)՝ սովորության իրավունքին նվիրված հիմնարար հետազոտությունը⁸, ինչպես նաև ՄՔԴ Կանոնադրության 8-րդ հոդվածի վերլուծությունը⁹ հանգեցնում են այն եզրակացության, որ միջազգային և ոչ միջազգային զինված հակամարտությունների հիմնական տարբերությունը պայմանավորված է ոչ թե ՄՄԻ-ի համապատասխան նորմերի էությանը, այլ պատերազմողների կարգավիճակով և ենթադրում է դրանց կիրառում ինչպես միջազգային, այնպես էլ ոչ միջազգային զինված հակամարտությունների ժամանակ, թեև չի սահմանում դրանց կիրառման պայմանները: Սովորության իրավունքի 161 նորմերից 140-ը կիրառելի են նաև ոչ միջազգային բնույթի զինված հակամարտությունների դեպքում:

Չինված հակամարտության նկատմամբ ՄՄԻ-ի նորմերի ամբողջ ծավալով կիրառման վերաբերյալ տարբեր գիտնականների ինչպես տեսական, այնպես էլ կիրառական մտնեցումների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ նրանց տեսակետները հաճախ չեն համընկնում, իսկ որոշ դեպքերում նույնիսկ հակադիր են¹⁰:

Մեր կարծիքով՝ պրոբլեմն այն է, որ միջազգային իրավունքի համակարգը շարունակում է կողմնորոշված մնալ դեպի միջպետական հարաբերություններ: Կարծում ենք, որ ՄՄԻ-ի նորմերի համահավասար կիրառման նկատմամբ որոշ պետությունների ցուցաբերած հակազդեցության պատճառը միջազգային հարաբերությունների և պետական ինքնիշխանության էությունների Վեստֆալյան համակարգով պայմանավորված փոխհարաբերության հարցն է, քանի որ ըստ այդ համակարգի՝ ինքնիշխանության հիմնական հատկանիշը ներքին պրոբլեմներն իր հայեցողությամբ, առանց դրսի միջամտության լուծելու պետության իրավունքն է: Դեռ 1949 թ. 3-րդ ընդհանուր հոդվածի մշակման ժամանակ նշվում էր, որ դրա կիրառումը «չի շոշափելու հակամարտության մեջ գտնվող կողմերի իրավաբանական կարգավիճակը», պետություններն էլ չէին ցանկանում ընդունել իրենց տարածքում ներքին զինված հակամարտության գոյության փաստը, քանի որ դա կարող էր դիտվել որպես քաղաքացիական պատերազմը կանխելու՝ կառավարության անկարողության ճանաչում¹¹: Այս պատճառով պետությունները անտեսում են ազգային-ազատագրական շարժումների յուրահատկությունը, երբ հակամարտության կողմերից մեկը ոչ թե պետություն է, այլ իր պետականության համար զինված եղանակով պայքարող ուժ, ինչպես նաև միջազգային իրավունքի

⁸ Տես *Ջ. Մ. Կենքերտս, Լ. Դոսվալդ-Բեկ*. Обычное международное гуманитарное право. МККК, 2006: 1-ին և 2-րդ ԼԱ-երի նորմերը թվարկված են, համապատասխանաբար, Միջազգային և Ոչ միջազգային հակամարտություններ վերնագրերի տակ, իսկ ինչ վերաբերում է դրանց բովանդակությանը, ապա տարբերությունը մեծ չէ:

⁹ Տես «The Handbook of International Humanitarian Law». Ed. by D. Fleck. Second edition. Oxford, 2008, Part 1204:

¹⁰ Տես *Դ. Գ. Տյուրթ*. К единому определению вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве: анализ интернационализированного вооруженного конфликта. «Международный журнал Красного Креста» («МЖКК»), 2003, N 850:

¹¹ Տես *J. S. Pictet*. Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949. International Committee of the Red Cross. Geneva, 1952, P. 395:

երկու հիմնարար սկզբունքների՝ ազգերի ինքնորոշման իրավունքի և պետական սահմանների անխախտելիության հակասականությունը¹²: Ընդ որում, միջազգային իրավունքի տառի համաձայն՝ ազգային-ազատագրական պատերազմների ժամանակ իրենց ազգային ազատագրման և անկախ պետության ստեղծման համար զենքը ձեռքներին պայքարի ելած զաղութացված կամ կախյալ ժողովուրդները կարող են ստանալ ապստամբած կամ պատերազմող կողմի կարգավիճակ՝ միայն այն դեպքում, երբ նրանց որպես այդպիսին ճանաչեն այլ պետություններ: Մեր կարծիքով՝ նման մոտեցումը ավելի շուտ զիջում է պետություններին, որպեսզի ոչ պետական խմբերը չկարողանան ՄՄԻ-ի կիրառելիությունն օգտագործել իրենց զինված պայքարն արդարացնելու համար: Այդ իսկ պատճառով մինչև այժմ պետություններն իրենց տարածքներում ապստամբական շարժումների անդամներին համարում են միջազգային զինված հակամարտությունների իրավունքով նախատեսված կարգավիճակի և պաշտպանության իրավունքներ չունեցող հանցագործներ, իսկ ոչ միջազգային բնույթի զինված հակամարտությունները դիտում են քրեական արդարադատության լույսով, ուստի այս դեպքում չկա «հովանավորյալ անձ» իրավաբանական հասկացությունը¹³:

Այսպիսով՝ զինված հակամարտություններին վերաբերող միջազգային-իրավական սահմանումների ոչ ճշգրտությունը, մեր կարծիքով, նաև նպատակ ունի ուժային կենտրոններին հնարավորություն տալ խաղարկելու այդ քարտը՝ տվյալ հակամարտության մասնակիցների վրա քաղաքական, ինչպես նաև այլ բնույթի ճնշումներ գործադրելու համար:

Ըստ այդմ անկախ զինված հակամարտության բնույթից՝ միջազգային մարդասիրական իրավունքի նորմերը պետք է կիրառվեն ամբողջ ծավալով:

¹² Տես Գ. Մ. Գրիգորյան, *История возникновения и развития Нагорно-Карабахского конфликта*. «Научные идеи С. Н. Трегубова и их влияние на развитие современной криминалистической науки в России». Сборник научных статей. М., 2007:

* Ապստամբներին՝ որպես «պատերազմող կողմի» ճանաչումը քաջառում է նրանց հանդեպ զանգվածային անկարգությունների համար պատասխանատվության մասին պետության քրեական օրենսդրության կիրառումը, իսկ զերի վերցվածների վրա տարածվում է ռազմագերիների կարգավիճակը: Ապստամբները կարող են իրավական հարաբերությունների մեջ մտնել երրորդ պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների հետ, նրանցից ստանալ միջազգային իրավունքով թույլատրվող օգնություն: Ապստամբների իշխանությունները իրենց կողմից վերահսկվող տարածքներում կարող են ստեղծել կառավարման մարմիններ և հրապարակել նորմատիվ ակտեր: Այսպիսով՝ ապստամբներին «պատերազմող կողմ» ճանաչել, որպես կանոն, նշանակում է, որ հակամարտությունն ստացել է միջազգայինի որակ, ինչը նոր պետության ճանաչման առաջին քայլն է:

¹³ Տես Զ. Դյե. Կարսուэлլ, *Классификация конфликта: дилемма, стоящая перед военно-служашим*. «МЖКК», 2009, N 873:

ХАРАКТЕР ВООРУЖЕННОГО КОНФЛИКТА И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОБЪЕМА ПРИМЕНЕНИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ГУМАНИТАРНОГО ПРАВА

*Г. М. ГРИГОРЯН, полковник юстиции, кандидат юридических наук, докторант кафедры
криминалистики Военного Университета МО РФ*

РЕЗЮМЕ

В современном мире существуют конфликты (например, такие ситуации, как «вмешательство одного или нескольких третьих государств в немеждународный вооруженный конфликт, поддерживая одну из сторон в конфликте», «вмешательство многонациональных сил в немеждународный вооруженный конфликт в ходе миротворческой операции», «международная борьба с терроризмом» и др.), которым не соответствуют определения вооруженных конфликтов, предусмотренных международным гуманитарным правом (МГП). Из-за этого в этих конфликтах большинство норм МГП не действует.

Необходимость четкой классификации конфликтов обусловлена тем, что в зависимости от характера вооруженного конфликта одно и то же деяние может квалифицироваться как военное преступление (при конфликте международного характера) или не квалифицироваться как таковое (при конфликте немеждународного характера).

В то же время многие государства не заинтересованы в уточнении данных определений. Проблема заключается в противоречии между природой международных отношений и государственного суверенитета, причем основным признаком суверенитета является право государства по своему усмотрению решать внутренние проблемы, поэтому государства не хотят признавать существования внутреннего вооруженного конфликта на своей территории и в полном объеме применять нормы МГП.

Нечеткость международно-правовых определений, касающихся вооруженных конфликтов, дает возможность силовым центрам порой оказывать в связи с этим политическое или иное давление на конфликтующие стороны. В связи с этим предлагается, чтобы нормы МГП применялись в полном объеме вне зависимости от характера конфликта.

INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

THE NATURE OF ARMED CONFLICT AND ITS SIGNIFICANCE
FOR DETERMINING THE SCOPE OF ADMINISTRATING
THE NORMS OF THE INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

*H. M. GRIGORYAN, Colonel of Justice, PhD in Law, Doctoral Student in Criminalistics,
Military University, Ministry of Defense, Russian Federation*

SUMMARY

There are conflicts in the present-day world (e. g., such situations as “the intervention of one or some third powers in non-international armed conflict supporting one of the parties to the conflict”, “the intervention of multinational forces in non-international armed conflict in the course of peacekeeping operations,” “combating international terrorism” and others), which do not meet the definitions of armed conflicts specified in the International Humanitarian Law (IHL). In these terms, the majority of IHL norms has no real effect in these conflicts.

The need for a clear classification of conflicts is conditioned by the fact that depending on the nature of armed conflict, the same act may be qualified as a war crime (during the conflict of an international nature) or not (during the conflict of a non-international nature).

At the same time, many states are not interested in qualifying these definitions. The problem is in the contradiction between the natures of international relations and state sovereignty, though the main feature of sovereignty is the right of the state to settle discretionarily domestic problems, so the states do not want to recognize the existence of an internal armed conflict on their territory and to fully apply the IHL norms.

The vagueness of the international legal definitions relating to the armed conflicts enables power centers at times to exert in these terms political or other pressure upon the conflicting parties. Thus, it is suggested that the IHL norms should be fully applied, regardless of the nature of the conflict.